Mäntyniemi
Tieto-osasto

Lausunto
5.12.2022

VNS 10/2022 vp Valtioneuvoston selonteko Suomen digitaalisesta kompassista

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto

Talousvaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön lausuntoa valtioneuvoston selonteosta Suomen digitaalisesta kompassista (VNS 10/2022 vp).

Suomen digitalisaatiokehityksen suuntaamiseksi ja johtamiseksi on digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon kehittämisen ministerityöryhmän ohjauksessa ja ministeriöiden yhteisen digitoimiston valmistelussa laadittu Suomen digitaalinen kompassi. Liikenne- ja viestintäministeriö on osallistunut aktiivisesti valtioneuvoston selonteon valmisteluun osana ministerityöryhmän ja digitoimiston työtä.

Suomi on Euroopan johtavia maita digitalisaatiokehityksessä ja datataloudessa ja vaikuttanut merkittävästi myös EU:n politiikka-aloitteisiin. Suomi on laatinut digikompassin ensimmäisenä EU-jäsenvaltiona ja haluaa siten tukea EU:n digitalisaatiotavoitteiden toteutumista sekä rohkaista muita maita kunnianhimoisten kansallisten strategisten kehittämisohjelmien laatimiseen.

Selonteon eri osa-alueet on valmisteltu koordinoidusti niin, että ne muodostavat kokonaisuutena edellytykset laajamittaiselle yhteiskunnan digitalisaatiokehitykselle. Selkeyden ja tehokkaan toimeenpanon varmistamiseksi eri osa-alueet on kuitenkin vastuutettu pääasiallisen toimivallan mukaisesti eri ministeriöille. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan vastuulle kuuluvia asioita käsitellään erityisesti selonteon luvussa 4.2: Digitaalinen infrastruktuuri.

Digitaalinen infrastruktuuri käsittää sekä viestinnän että datatalouden tarvitsemat rakenteet. Näitä ovat viestintäverkot, konesalit ja datan käsittelyn ohjelmistot ja teknologiat, mutta myös identiteetin hallinta, tietomallit ja sopimukset, joilla ylläpidetään luottamusta ja yhteentoimivuutta. Digitaalinen infrastruktuuri luo perustan koko yhteiskunnalle ja toimii palveluiden ja talouden pohjana. Tavoitteena on, että digitalisaatio ja datatalous palvelevat entistä paremmin kansalaisia, yhteisöjä ja yrityksiä.

Digitaalinen kompassi kattaa kolme digitaalisen infrastruktuurin kokonaisuutta: Datatalous, kyberturvallisuus sekä tietoliikenneyhteydet, palvelin- ja laskentainfrastruktuuri mukaan luettuna.

Digitaalista tietoa eli dataa syntyy ja käsitellään kaikkialla. Datataloudessa arvonluonti perustuu datan hyödyntämiseen ja uusien palveluiden ja innovaatioiden luomiseen. Tätä varten tarvitaan datatalouden uusia rakenteita eli esimerkiksi datan jakamisen ja hyödyntämisen helpottamista. Datataloudessa Suomi on jo pitkään edistänyt ihmiskeskeistä ja reilua

datataloutta ja tätä työtä on tarkoitus vahvistaa myös digitaalisen kompassin myötä. Tavoitteena on lisätä datan hyödyntämistä ja arvonluontia niin, että suomalainen datatalous on globaali edelläkävijä ja että suomalaiset yritykset ovat mukana kärkijoukossa.

Kyberturvallisuuden on oltava kunnossa kaikkialla yhteiskunnassa. Tietosuoja ja tietoturva on huomioitava koko elinkaaren aikana esimerkiksi järjestelmäkehityksen lähtökohtana. Tavoitteena on, että käytämme verkkoja turvallisesti, kyberturvallisuus huomioidaan riskienhallinnassa ja osaaminen yhteiskunnassa vahvistuu. Yritysten osaamista ja kilpailukykyä tukemaan tarvitaan myös kyberturvallisuuden kasvu- ja osaamiskeskus.

Laadukkaat, nopeat ja toimintavarmat viestintäverkot muodostavat perustan innovaatioille ja palveluille. Se mahdollistaa myös sujuvat digiarjen palvelut ja edellytykset arvonluonnille logistisesta sijainnista riippumattomasti. Digikompassin mukaisesti kotitalouksissa ja yrityksillä tulee olla mahdollisuus gigabitin tietoliikenneyhteyteen ja 5G-verkko kattaa koko väestön vuonna 2030. Suomi on matkaviestinverkkojen pioneerimaa ja tavoitteena on olla maailman kärkijoukoissa seuraavien sukupolvien mobiiliverkkojen kehittäjänä ja hyödyntäjänä. Lisäksi on panostettava suurteholaskentaan ja puolijohdetutkimukseen. Olennaista on, että digitaalista infrastruktuuria kehitetään kestävällä tavalla ja hyödynnetään sen tarjoamat mahdollisuudet lisätä yhteiskunnan hyvinvointia ja tehokkuutta sekä vähentää resurssien käyttöä ja kasvihuonekaasupäästöjä esimerkiksi liikenteessä.

Digitalisaatiokehitys ja nopeasti kasvava datatalous avaavat merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia. Kilpailukyky varmistetaan muuntamalla nykyistä paremmin teknologia ja osaaminen datatalouden ja kyberturvallisuuden palveluiksi ja tuotteiksi.

Korkea kyber- ja tietoturvallisuuden taso sekä osaaminen pitävät yllä talouden ja yhteiskunnan toiminta- ja kilpailukykyä kaikilla toimialoilla. Digikompassin tavoitteisiin kuuluu, että Suomessa toimii kyberturvallisuuden kasvu- ja osaamiskeskus, joka edistää kyberteollisuuden yritysten kasvua, osaamista ja kansainvälistä kilpailukykyä. Vaikka digitalisaation myötä kohtaamme uudenlaisia turvallisuusuhkia, digitalisoituvat toimintatavat ja teknologiat tarjoavat myös mahdollisuuden parantaa yhteiskunnan resilienssiä. Resilienssin lisäksi kansainväliset tarpeet kyberturvallisuuden vahvistamiseksi tarjoavat alan yrityksille mahdollisuuksia arvonluontiin.

Digitaalisilla ratkaisuilla on merkittävä rooli, kun vastaamme ilmastohaasteisiin. Digivihreässä siirtymässä esimerkiksi dataa ja tekoälyä hyödyntäen voidaan tehdä tarkempia analyyseja, tuottaa parempia palveluita ja turvallisempia ympäristöjä sekä optimoida resurssien käyttöä, tehostaa prosesseja ja säästää kustannuksissa. Vähähiilisten ratkaisujen markkinat kasvavat kiihtyvällä tahdilla, ja varhainen liikkeelle lähtö avaa suomalaisille yrityksille merkittäviä mahdollisuuksia. Ympäristöä säästävät teknologiat voivat olla tulevaisuudessa suomalaisille yrityksille merkittävä kilpailuetu.

Liiketoimintamahdollisuuksien hyödyntäminen ja nopeassa kehityksessä mukana pysyminen edellyttävät Suomelta kokonaisvaltaista johtamista, panostuksia ja investointeja. Digitalisaation ja datatalouden edistäminen tarvitsevat tulevina vuosina merkittäviä investointeja palveluiden ja niiden pohjana toimivan infrastruktuurin kehittämiseksi. Esimerkiksi tieto-varantojen laadun ylläpito ja hyödyntäminen, rajapintojen rakentaminen sekä tietoturva ja tietosuoja vaativat kehittämisinvestointeja ja jo syntyneen korjausvelan kuromista umpeen. Digitaalinen korjausvelka on tärkeä hoitaa kuntoon sekä digitalisaatiokehityksen tuomien tehokkuushyötyjen realisoimiseksi että erityisesti kyberturvallisuuden vuoksi. EU:n selvityksissään[1] Suomelle ennakoima datatalouden kasvu vuoteen 2025 on ennakoitu olevan 4,2 – 15,5 %:n välissä riippuen olosuhteista, joita datan hyödyntämiselle saadaan luotua. Kasvu on siis muuta talouden kasvua voimakkaampaa, mutta todennäköisessä skenaariossakin Suomessa saavutettava 8,2 %:n kasvu jää silti jälkeen mm. Ruotsin vastaavasta kasvuennusteesta (14,4 %). Investointien lisäksi kasvuun voidaan vaikuttaa erityisesti lisäämällä alan osaajien määrää.

Digitalisaatiokehitys vaatii investointeja sekä Suomessa että muualla EU:ssa niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta sekä useiden eri rahoituslähteiden hyödyntämistä. EU-rahoitusta tulee hyödyntää digikompassin toimeenpanossa useiden eri rahoitusohjelmien kautta. Investointimalleja tulee kehittää sektorirajat ylittävien ratkaisujen ja toimintamallien tukemiseen sekä hankkeiden koko elinkaaren huomioimiseen.

Digitalisaation ja datatalouden mahdollisuuksien täysimittaiseksi hyödyntämiseksi liikenne- ja viestintäministeriö pitää tärkeänä jatkaa ja vahvistaa digikompassin koordinoitua toimeenpanoa. Keskeistä olisi vakiinnuttaa verkostomainen digijohtamismalli sekä digiministeriryhmän toiminta ja digitoimisto pysyväksi osaksi valtioneuvoston toimintaa. Lisäksi digitoimistolle tulisi perustaa pysyvä sihteeristö ja digitoimiston hallinnoitavaksi tulisi osoittaa rahoitusta kehittämistyöhön.

Laura Eiro
osastopäällikkö, ylijohtaja
tieto- ja turvallisuusosasto

Jakelu Talousvaliokunta

[1] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-data-market-study-update